

KONSTITUTSIYAVIY SUDNING HUQUQ TIZIMIDAGI O‘RNI VA ROLI

Ulmasov Muhridin Bobir o‘g‘li

Qoraqalpog‘iston qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar instituti

Yurisprudensiya yo‘nalishi 2-kurs talabasi

E-mail: ulmasovmuhridin426@gmail.com

Tel.: +998 94 000 03 13

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida Konstitutsiyaviy sudning huquq tizimidagi o‘rni va roli ilmiy-huquqiy nuqtai nazardan tahlil qilingan. Konstitutsiyaviy sudning Konstitutsiya ustuvorligini ta‘minlash, normativ-huquqiy hujjatlarning Konstitutsiyaga muvofiqligini nazorat qilish, davlat hokimiyati organlari faoliyatida qonuniylikni mustahkamlash hamda inson huquq va erkinliklarini himoya qilishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, Konstitutsiyaviy sudning vakolatlari, faoliyat prinsiplari, sud-huquq islohotlaridagi o‘rni va zamonaviy huquqiy davlatni rivojlantirishdagi hissasi keng tahlil qilingan. Maqolada Konstitutsiyaviy sud faoliyatining huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini shakllantirishdagi strategik ahamiyati ilmiy asoslangan.

Kalit so‘zlar: Konstitutsiyaviy sud, Konstitutsiya, konstitutsiyaviy nazorat, qonun ustuvorligi, odil sudlov, inson huquqlari, huquqiy davlat, sud hokimiyati, normativ-huquqiy hujjatlar, konstitutsiyaviylik.

Har qanday huquqiy demokratik davlatning barqaror rivojlanishi Konstitutsiyaning oliy yuridik kuchga ega bo‘lishi va uning barcha davlat organlari hamda mansabdor shaxslar tomonidan so‘zsiz bajarilishiga bog‘liq. Konstitutsiya davlat hokimiyatini tashkil etishning asosiy tamoyillarini, inson huquq va erkinliklarining kafolatlarini hamda jamiyatning huquqiy rivojlanish yo‘nalishlarini belgilab beradi. Shu sababli Konstitutsiyaning ustuvorligini ta‘minlaydigan maxsus sud organining mavjudligi huquqiy davlatning ajralmas belgilaridan biri hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasida Konstitutsiyaviy sud ana shunday muhim davlat-huquqiy institut sifatida faoliyat yuritadi. Uning asosiy vazifasi normativ-huquqiy hujjatlarning Konstitutsiyaga muvofiqligini tekshirish, konstitutsiyaviy qonuniylikni ta‘minlash hamda Konstitutsiyada mustahkamlangan inson huquq va erkinliklarini himoya qilishdan iborat. So‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan sud-huquq islohotlari Konstitutsiyaviy sudning vakolatlarini kengaytirish, mustaqilligini mustahkamlash va uning huquq tizimidagi rolini yanada oshirishga qaratilgan. Shu bois ushbu mavzuni ilmiy jihatdan o‘rganish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Konstitutsiyaviy sud O‘zbekiston Respublikasi sud hokimiyatining mustaqil bo‘g‘ini bo‘lib, uning faoliyati Konstitutsiya ustuvorligini ta‘minlashga qaratilgan.

Mazkur sud normativ-huquqiy hujjatlarning Konstitutsiyaga muvofiqligini tekshiradi hamda davlat organlari tomonidan qabul qilinayotgan huquqiy hujjatlarning asosiy qonunga zid kelmasligini nazorat qiladi. Bu orqali Konstitutsiyaviy sud huquq tizimining yaxlitligi va barqarorligini ta'minlaydi. Konstitutsiyaga zid deb topilgan hujjatlar yoki ularning ayrim normalari huquqiy kuchini yo'qotadi, natijada davlat boshqaruvi tizimida qonun ustuvorligi mustahkamlanadi.

Konstitutsiyaviy sudning eng muhim vazifalaridan biri inson huquq va erkinliklarini himoya qilishdir. Konstitutsiyada belgilangan asosiy huquq va erkinliklar davlat tomonidan kafolatlanadi hamda hech qanday normativ-huquqiy hujjat ushbu huquqlarni asossiz ravishda cheklashi mumkin emas. Agar qonun yoki boshqa normativ-huquqiy hujjat Konstitutsiyada nazarda tutilgan huquqlarga zid bo'lsa, Konstitutsiyaviy sud uni konstitutsiyaga nomuvofiq deb topish orqali fuqarolarning huquqiy manfaatlarini himoya qiladi. Bu esa huquqiy davlatning eng muhim belgilaridan biri bo'lgan inson manfaatlarining ustuvorligini amalda ta'minlaydi. Konstitutsiyaviy sud davlat hokimiyati tarmoqlari o'rtasidagi konstitutsiyaviy muvozanatni saqlashda ham muhim rol o'ynaydi. Qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyati organlari o'z vakolatlarini faqat Konstitutsiya doirasida amalga oshirishi lozim. Konstitutsiyaviy sud ushbu vakolatlarning konstitutsiyaviy chegaralardan chiqib ketmasligini nazorat qilish orqali hokimiyatlar bo'linishi prinsipining samarali ishlashiga xizmat qiladi. Natijada davlat organlari faoliyatida o'zaro tiyib turish va manfaatlar muvozanati ta'minlanadi, bu esa demokratik boshqaruvning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan sud-huquq islohotlari Konstitutsiyaviy sud faoliyatini yangi bosqichga olib chiqdi. Konstitutsiyaviy nazorat mexanizmlarining takomillashtirilishi, sud qarorlarining ochiqqligini ta'minlash, fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini himoya qilish kafolatlarini kuchaytirish hamda sud mustaqilligini yanada mustahkamlash bo'yicha muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining joriy etilishi Konstitutsiyaviy sud faoliyatining shaffofligi va samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Konstitutsiyaviy sudning qarorlari huquqni qo'llash amaliyotini takomillashtirishda ham muhim ahamiyatga ega. Sud tomonidan beriladigan huquqiy pozitsiyalar nafaqat muayyan nizoni hal etishga, balki qonunchilikni izchil rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Ushbu qarorlar qonun chiqaruvchi organlar uchun yangi qonunlarni ishlab chiqishda, sudlar va boshqa davlat organlari uchun esa qonunlarni to'g'ri talqin qilish va qo'llashda muhim metodologik asos vazifasini bajaradi. Shu tariqa Konstitutsiyaviy sud huquq tizimining barqarorligi va izchilligini ta'minlovchi asosiy institutlardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Konstitutsiyaviy sudning faoliyati mamlakatning xalqaro maydondagi huquqiy nufuzini mustahkamlashda ham muhim omil hisoblanadi. Xalqaro huquqning umume'tirof

etilgan prinsiplari va inson huquqlari sohasidagi xalqaro standartlarga mos ravishda amalga oshiriladigan konstitutsiyaviy nazorat O‘zbekistonning demokratik va huquqiy davlat sifatidagi obro‘cini oshiradi. Shu sababli Konstitutsiyaviy sud nafaqat milliy huquq tizimining, balki xalqaro huquqiy hamkorlikning ham muhim institutlaridan biri sifatida e’tirof etiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Konstitutsiyaviy sud O‘zbekiston Respublikasi huquq tizimining eng muhim institutlaridan biri bo‘lib, Konstitutsiya ustuvorligini ta’minlash, normativ-huquqiy hujjatlarning konstitutsiyaviyligini nazorat qilish, inson huquq va erkinliklarini himoya qilish hamda davlat hokimiyati organlari faoliyatida qonuniylikni mustahkamlashda muhim o‘rin egallaydi. Uning mustaqil va xolis faoliyati huquqiy davlat hamda kuchli fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning muhim kafolatidir. Kelgusida Konstitutsiyaviy sudning institutsional salohiyatini yanada mustahkamlash, fuqarolarning konstitutsiyaviy odil sudlovdan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, raqamli texnologiyalarni rivojlantirish va xalqaro tajribani keng joriy etish mamlakatimizda konstitutsiyaviy qonuniylikni yanada kuchaytirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining ***"O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi to‘g‘risida"***gi Konstitutsiyaviy Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasining ***"Sudlar to‘g‘risida"***gi Qonuni.
4. O‘zbekiston Respublikasining ***"Normativ-huquqiy hujjatlar to‘g‘risida"***gi Qonuni.
5. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudining qarorlari va huquqiy pozitsiyalari.
6. Rustamboyev M.H. Davlat va huquq asoslari hamda sud hokimiyati. – Toshkent: TDYU nashriyoti.